

گزارشی برای آشنایی دانشجویان و خانواده‌هایشان با تشکل‌های سیاسی دانشگاهی

ماهیت و خط مشی تشکل‌های دانشجویی ایران کنونی

تهران (بزرگ‌نیا، شریعت رضوی و قندچی) جان باختند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تشکل‌های دانشجویی کماکان به فعالیت خود در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور ادامه داد. در زیر به اختصار مطرح‌ترین تشکل‌ها را معرفی می‌کنیم:

۱- اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان سراسر کشور (دفتر تحکیم وحدت)

اعضای شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت شش نفرند که همه ساله به وسیله رأی‌گیری از اعضای انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌های سراسر کشور در هر سال انتخاب می‌شوند و پس از اتمام دوره، افراد دیگری جایگزین اعضای قبلی این شورا می‌شوند. از این رو، پیوسته اعضای شورای مرکزی دفتر تحکیم در حال تغییرند. شکل‌گیری دفتر تحکیم وحدت به دوره شروع انقلاب فرهنگی باز می‌گردد و چون در همین شماره راجع به گذشته این تشکل فراگیر، تاریخچه فعالیت‌های پیشین آن،

نیروهای سیاسی با اندیشه‌ها و گرایش‌های گوناگونی بوده‌ایم. مجموعه کردار و عکس‌العمل‌های این نیروها در قالب تشکل‌های دانشجویی، شور و نشاط سیاسی ویژه‌ای را در دانشگاه‌ها موجب می‌شد و می‌شود.

آغاز فعالیت جنبش دانشجویی در ایران به سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۱۶ که دوره سلطنت رضاخان پهلوی است، بر می‌گردد. این جنبش دوره جنینی خود را در دهه ۲۰ سپری کرد، در دهه سی و چهل متولد شد و در دهه پنجاه بالید. در هر حال، جنبش دانشجویی ایران فراز و نشیب‌های زیادی را طی کرده است. به عنوان نمونه، این جنبش ۴۸ سال پیش در ۱۶ آذر ۱۳۲۲ در اعتراض به سفر نیکسون معاون رییس جمهوری وقت آمریکا با ترتیب دادن تظاهرات اعتراض آمیزی در دانشگاه تهران نفرت و کینه خود را نسبت به عوامل کودتای ۲۸ مرداد ابراز کرد. در این جریان سه تن از دانشجویان دانشگاه

با آغاز سال تحصیلی جدید در دانشگاه‌ها، علاوه بر فعالیت تحصیلی متمرکز، توجه دانشجویان به مسایل سیاسی کشور نیز بار دیگر تجدید شد.

از بین فراتر از یک میلیون و دویست هزار دانشجوی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌ها، بسیاری از آنها که در سال‌های دوم، سوم و ... دانشگاه سرگرم تحصیلند، کمابیش با ماهیت و نحوه تشکل‌های دانشجویی آشنا هستند. اما تازه‌واردان، یعنی پذیرفته‌شدگان امسال، تصویری مبهم و یا کاملاً مات از ساز و کار این تشکل‌ها دارند و لذا، از همان نخستین روزهای شروع تحصیل، در فضاهای دانشگاهی (محوطه دانشگاه، غذاخوری، کلاس‌های درس و در مورد دانشجویان غیربومی در خوابگاه‌ها) به طور مستقیم و یا غیرمستقیم مورد تبلیغ قرار می‌گیرند تا جذب تشکل‌های دانشجویی شوند.

در مورد تازه‌واردین به دانشگاه‌ها و قدیمی‌ها (دانشجویان سال دوم به بعد) یک وجه مشترک وجود دارد و آن هم این است که خانواده‌های اکثر آنها نه تنها با ماهیت فعالیت‌های سیاسی در دانشگاه‌ها آشنایی ندارند، بلکه از پیامدهای مثبت و منفی چنین فعالیت‌هایی برای فرزندان‌شان نیز بی‌اطلاعند. البته این امر، چندان هم عجیب نیست، زیرا طی سال‌های اخیر، عموم مردم، تشکل‌های دانشجویی را مرادف با انجمن‌های اسلامی و در نهایت دفتر تحکیم وحدت می‌دانستند- و می‌دانند. برای آشنایی تشکل‌های دانشجویی، گزارشی در زیر ارائه کرده‌ایم که هدف آن فقط آشنایی دانشجویان و خانواده‌های ایشان با گروه‌های سیاسی و تشکل‌های فعال و نیمه فعال دانشجویی است (چه آنها که مجوز دارند و چه آنها که ندارند).

نگاهی به دیروز

بیش از نیم قرن از تاریخ جنبش دانشجویی ایران می‌گذرد و در این سال‌ها شاهد فعالیت

گروه‌پبرزدی که زمانی از فعالین مطرح تشکل‌های دانشجویی بود، با تغییر اوضاع اجتماعات خود در پارک‌ها (عمدتاً پارک لاله) تشکیل می‌داد. اما بعد، تشکیل همین اجتماعات هم غیرممکن شد.

تأثیرگذاریش بر رویدادهای سیاسی دو دهه اخیر و نیز وضعیت فعلی و آینده آن، گزارش جداگانه ای چاپ شده، از ذکر جزئیات بیشتر خودداری می‌کنیم و علاقمندان را به آن مطلب ارجاع می‌دهیم.

۲- جامعه اسلامی دانشجویان

پس از بازنگری اجباری در ساختار دفتر تحکیم وحدت در سال‌های دهه ۷۰ برخی نیروها در مقابل این جریان موضع گرفتند و "جامعه اسلامی دانشجویان" را تشکیل دادند. این جامعه به وسیله عده‌ای از دانشجویان که با انجمن اسلامی اختلافاتی داشتند، ایجاد شد. این جامعه از تشکل‌های همسو با جامعه روحانیت مبارز است. به اعتقاد آگاهان، تشکل یاد شده فاقد تشکیلات منسجم و برنامه‌ای مستمر و حساب شده است. اعضای این تشکل معمولاً در هنگام انتخابات حاضر می‌شوند و به فعالیت می‌پردازند. این تشکل در انتخابات دوره هفتم ریاست جمهوری از علی‌اکبر ناطق‌نوری و در دوره هشتم از احمد توکل‌ی حمایت کرد.

جامعه اسلامی دانشجویان به صورت مستقل نشریه خاصی ندارد ولی در مواقعی که ضروری بداند بیانیه‌هایی صادر می‌کند و در اختیار جراید کثیرالانتشار قرار می‌دهد. از چهره‌های فعال این گروه، قاضی زاده را می‌توان نام برد.

۳- بسیج دانشجویی

بسیج دانشجویی را از دیدگاه تشکیلاتی می‌توان یک تشکیلات تمام عیار و منسجم دانست که بین اعضای آن ارتباط و هماهنگی خاصی وجود دارد. این گروه به گفته یکی از اعضای مهم‌ترین وظیفه خود را در داخل دانشگاه‌ها، امر به معروف و نهی از منکر می‌داند. این تشکل با گروه‌های خارج از دانشگاه دارای دیدگاه‌ها و نظریات مشابه است. مثلاً گروه حزب الله تهران که مسعود ده نمکی در رأس آن است و گروه اتحادیه دانشجویان حزب الله که حسین الله‌کرم در رأس آن قرار دارد.

این تشکل در جهت اصلاح فرهنگ اجتماعی در دانشگاه گام بر می‌دارد و اعضایش معتقدند که مبارزه با تهاجم فرهنگ غرب در تمام ابعادش باید جزو دروس رسمی دانشجویان منظور شود و افزون بر آن، شکل قانونی پیدا کند.

لازم به ذکر است که این گروه خود را یک گروه سیاسی با خط مشی مشخص حزبی نمی‌داند، بر خط مشی مستقل خود پافشاری می‌کند و خود را و مدار هیچ جناحی نمی‌داند، اما در جریان انتخابات هفتمین دوره ریاست جمهوری به طور آشکار وارد

دسته بندی‌های سیاسی آن زمان شد و تلویحاً حمایت خود را از علی‌اکبر ناطق‌نوری، کاندیدای جناح راست اعلام کرد.

این تشکل نیز به صورت مستقل نشریه خاصی ندارد ولی جزواتی را در داخل دانشگاه‌ها توزیع می‌کند. همچنین نشریات یالثارات الحسین، صبح و پرتو سخن تا حدودی دیدگاه‌های این گروه را منعکس می‌کنند.

۴- اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان

و دانش آموختگان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی (گروه طبرزدی)

گفته می‌شود یکی از تشکل‌هایی را که جناح راست برای جلوگیری از یکه تازی دفتر تحکیم وحدت بنیان نهاد، این اتحادیه بود. انجمن اسلامی دانشجویان با دبیرکل "حشمت‌الله طبرزدی" در سال ۷۱ شروع به فعالیت کرد. این اتحادیه شعار اصلی خود را "حمایت از هاشمی و اطاعت از رهبری" قرار داده بود و در نشریه خود "پیام دانشجوی بسیجی" که بعدها لفظ بسیجی آن حذف شد، برای اولین بار لفظ "امام" را برای رهبر و "آیت‌الله" را برای آقای هاشمی رفسنجانی به کار برد.

در نگرش‌های سیاسی این گروه در طول زمان تغییراتی مشاهده می‌شود، به طوری که به تدریج از مواضع قبلی خود عدول کرد و به یک جریان ضد راستی تبدیل شد، اما هیچگاه مورد حمایت تشکل‌های منتسب به چپ قرار نگرفت. حشمت‌الله طبرزدی، محمدحسن علی‌پور، رضا سرافران، محمدحسین زارعی، محمدسلامتی، سیدچواد امامی و سفری را می‌توان از اعضای موثر این گروه نام برد. این اتحادیه پس از توقیف هفته نامه پیام دانشجویان مدتی نشریه ندای دانشجویان منتشر کرد. "هویت خویش" و "روزنامه گزارش روز از دیگر نشریات منتشره توسط این تشکل است که البته همه تعطیل شدند.

۵- کانون دانشجویان مسلمان

از تشکل‌های همسو با دفتر تحکیم وحدت است که بیش از چند ماه از تشکیل آن در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران نمی‌گذرد و هنوز نحوه فعالیت و رهبران آن به وضوح مشخص نشده است. از دیگر گروه‌هایی که در دانشگاه‌ها به فعالیت می‌پردازند، دانشجویان هوادار نهضت آزادی ایران، نیروهای ملی-مذهبی (گروه ایران فردا)، جنبش مسلمانان مبارز و حزب ملت ایران را می‌توان نام برد.

۶- نهضت آزادی ایران اسلامی

این گروه که منشأ آن از دانشگاه تهران و انجمن‌های اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران است و افراد تشکیل دهنده آن اساتید و دانشجویان دانشگاه تهران بوده‌اند، در گذشته رابطه تنگاتنگی با روحانیون داشته‌اند. این گروه از سوی تکنوکرات‌ها و از سوی افراد و دانشجویان ملی‌گرا و علاقه مند به فرهنگ و تاریخ ایران حمایت می‌شوند.

۷- نیروهای ملی-مذهبی (گروه ایران فردا)

خاستگاه این گروه نیز دانشگاه‌های سراسر کشور بوده است. طبقات اجتماعی متمایل به این جریان بیشتر اساتید، دانشجویان و روحانیون روشنفکر و نوگرا هستند. گرایش سیاسی این جریان بر تفکرات مذهبی و ملی‌گرایانه (ناسیونالیسم) استوار است، هر چند عده‌ای از منتقدان، این گروه را طرفدار سیستم حکومت لایبک و عدم دخالت دین در سیاست می‌دانند. این گروه باورهای خود را با توسل به ایرانیت و اسلامیت به هم آمیخته‌اند.

از آن جهت که برخی از نیروهای ملی-مذهبی با مجله ایران فردا در ارتباط بوده‌اند، به نام گروه "ایران فردا" خوانده می‌شوند. ماهنامه چشم انداز ایران به مدیر مسؤولی مهندس لطف‌اله میثمی در حال حاضر نزدیک به این جریان است.

۸- جنبش مسلمانان مبارز

این جنبش که در حقیقت از جنبش آزادی‌بخش مردم ایران یا "جاما" منشعب شده، متشکل از افراد روشنفکر و تحصیل کرده‌ای است که دارای گرایش‌های مذهبی بوده‌اند و هستند. خاستگاه این جنبش را می‌توان در محافل روشنفکری و دانشگاه‌ها جستجو کرد.

۹- حزب ملت ایران

خاستگاه اولیه این حزب، تهران و قشر دانشجویان و روشنفکران نسل گذشته است. پایه‌گذاران این حزب اکثراً افرادی آرمانگرا و وطن‌پرست بوده‌اند و اکنون گروهی از دانشجویان که معتقد به آرمان‌های ملی (ناسیونالیسم) هستند، به آن گرایش دارند.

این حزب با گرایش ناسیونالیسم و بر مبنای مکتب "پان ایرانیسم" شکل گرفته است. دیدگاه‌ها و مواضع این حزب تا حدودی به احزاب ناسیونال-سوسیالیست غرب شباهت دارد.